

СВЕТИ КРАЉ
МИЛУТИН
И ЊЕГОВО ДОБА:

ИСТОРИЈА,
КЊИЖЕВНОСТ,
УМЕТНОСТ

СВЕТИ КРАЉ МИЛУТИН
И ЊЕГОВО ДОБА:

ИСТОРИЈА, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ

Тематски зборник међународног научног скупа

„Краљ Милутин и доба Палеолога:

Историја, књижевност, културно наслеђе“,

Скопље 24 – 26. октобар 2021.

Каленик

ISBN 978-86-6008-065-5

Каленик

Каленік

Са благословом Његовог преосвештенства
Епископа шумадијског Господина Јована

СВЕТИ КРАЉ МИЛУТИН И ЊЕГОВО ДОБА: ИСТОРИЈА, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ

Тематски зборник међународног научног скупа

„Краљ Милутин и доба Палеолога:

Историја, књижевност, културно наслеђе“,

Скопље 24 – 26. октобар 2021.

With the blessing of His Grace Bishop of Šumadija
Mr JOVAN (Mladenović)

HOLY KING MILUTIN AND HIS AGE:

HISTORY, LITERATURE, ART

Thematic Collection of Papers from the International Scientific
Conference 'King Milutin and the Palaeologan Age: History,
Literature, Cultural Heritage,'
Skopje, October 24-26, 2021.

СВЕТИ КРАЉ МИЛУТИН И ЊЕГОВО ДОБА: ИСТОРИЈА, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ

Тематски зборник међународног научног скупа „Краљ Милутин и доба Палеолога: Историја, књижевност, културно наслеђе“, Скопље 24 – 26. октобар 2021.

УРЕДНИЦИ

др Јасмина С. Ћирић, доцент, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет (Србија)

Презвитер др Србољуб Убипариповић, ванредни професор, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет (Србија)

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Протојереј ставрофор др Зоран Крстић, редовни професор, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет / ректор Богословије Светог Јована Златоустог у Крагујевцу (Србија)

Презвитер др Србољуб Убипариповић, ванредни професор, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет (Србија)

др Сања Пајић, ванредни професор, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет (Србија)

Пуковник др Миљан Милкић, виши научни сарадник, Институт за стратегијска истраживања (Србија)

др Јасминка Кузмановска, виши научни сарадник / ванредни професор, Институт за националну историју, Скопље (Северна Македонија)

др Јасмина Ћирић, доцент, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет (Србија)

др Ивана Јевтић, доцент, Коч Универзитет, Факултет друштвених и хуманистичких наука у друштвеним медијима (Турска)

др Пасхалис Андрудис, доцент, Аристотелов Универзитет у Солуну (Грчка)

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ ОДБОР

Протојереј ставрофор др Зоран Крстић, редовни професор, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет / ректор Богословије Светог Јована Златоустог у Крагујевцу, (Србија)

др Горан Максимовић, редовни професор, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет (Србија)

др Аснү Билбан Јалцин, редовни професор, Истанбул Универзитет у Истанбулу (Турска)

др Николета Изар, ванредни професор емерита, лектор емерита, Универзитет у Копенхагену, Одељење уметности и студија културе (Данска)

др Сања Пајић, ванредни професор, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет (Србија)

Презвитер др Србољуб Убипариповић, ванредни професор, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет (Србија)

др Јелена Богдановић, ванредни професор, Универзитет Вандербилт, Факултет уметности и науке (САД)

др Милан С. Димитријевић, научни саветник у пензији / академик, Астрономска опсерваторија у Београду (Србија) / Међународна словенска академија (Москва)

др Антје Боселман Рукби, виши научни сарадник/ ванредни професор, Јустус Либиг Универзитет, Институт за историју уметности, Гисен (Немачка)

др Катарина Митровић, виши научни сарадник, Универзитет у Београду, Филозофски факултет (Србија)

др Александра Фостиков, виши научни сарадник, Историјски институт Београд (Србија)

др Јасминка Кузмановска, виши научни сарадник / ванредни професор, Институт за националну историју, Скопље (Северна Македонија)

др Александра Колаковић, виши научни сарадник, Институт за политичке студије, Београд (Србија)

Пуковник др Миљан Милкић, виши научни сарадник, Универзитет одбране, Институт за стратегијска истраживања (Србија)

др Бранислав Цветковић, музејски саветник, виши научни сарадник, Завичајни музеј у Јагодини (Србија)

др Пасхалис Андрудис, доцент, Аристотелов Универзитет у Солуну (Грчка)

др Ивана Јевтић, доцент, Коч Универзитет, Факултет друштвених и хуманистичких наука у друштвеним медијима Истанбул (Турска)

др Јасмина С. Ћирић, доцент, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет (Србија)

Ђакон др Владимир Антић, доцент, Универзитет у Београду,
Православни богословски факултет (Србија)
др Светлана Владиславовна Маљцева, старији предавач, Санкт-
Петербуршки државни универзитет (Русија)
др Елмедина Дурановић, научни сарадник за старију историју,
Универзитет у Сарајеву, Институт за историју у Сарајеву (БиХ)
др Ангелики Папагеоргиу, специјализовани сарадник, Национални и
каподистријски универзитет, Одељење за словенске студије, Атина (Грчка)
др Ана Адашинскаја, пост-докторанд, Централноевропски универзитет у
Будимпешти (Мађарска)
др Андриани Георгиу, помоћни предавач, Отворени Универзитет,
Никозија (Кипар)
др Марија Алесија Роси, специјалиста за историју уметности, Принстон
Универзитет, Одељење за уметност и археологију (САД)

РЕЦЕНЗЕНТИ

др Снежана Божанић, редовни професор, Универзитет у Новом Саду,
Филозофски факултет, Одељење за историју (Србија)
др Предраг Драгојевић, редовни професор, Универзитет у Београду,
Филозофски факултет, Одељење за историју уметности (Србија)
др Томислав Јовановић, редовни професор у пензији, Универзитет у
Београду, Филолошки факултет (Србија)
Ђакон др Ивица Чаировић, ванредни професор, Универзитет у
Београду, Православни богословски факултет (Србија)
др Константинос М. Вафиадес, предавач, Виша црквена Академија у
Атини / директор Епархијске академије за религијске и историјске студије
Светих Метеора (Грчка)
др Јелисавета Мутафова, ванредни професор, Бугарска академија наука,
Софија (Бугарска)
др Бранка Гугољ, ванредни професор, Универзитет у Косовској
Митровици, Филозофски факултет (Србија)
др Слободан Нинковић, научни саветник у пензији, Астрономска
опсерваторија у Београду (Србија)
др Лука Ч. Поповић, научни саветник, Астрономска опсерваторија у
Београду; редовни професор, Математички факултет, Универзитет у
Београду (Србија)
др Бранислав Цветковић, музејски саветник, виши научни сарадник,
Завичајни музеј у Јагодини (Србија)
др Драгана Павловић, доцент, Универзитет у Београду, Филозофски
факултет, Одељење за историју уметности (Србија)

др Зорана Ђорђевић, доцент, Универзитет у Београду, Институт за мултидисциплинарна истраживања (Србија)

СЕКРЕТАРИ ТЕМАТСКОГ ЗБОРНИКА РАДОВА:

др Сава Миловановић, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет (Србија)

мр Милош Стојковић, мастер историчар (Северна Македонија)

Невена Богојевић, мастанд, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за историју уметности (Србија)

Софија Трпчевски, историчар уметности (Србија)

ЛЕКТУРА ТЕКСТОВА НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ: Негослав Јованчевић, Лазар Марјановић, Јелена Јеж

ЛЕКТУРА ТЕКСТОВА НА ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ: др Маријана Матић, доцент, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет (Србија)

КОРЕКТУРА: Негослав Јованчевић, Лазар Марјановић

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК И ДИЗАЈН: Дејан Манделц

ИЗДАВАЧ: Издавачка кућа Епархије шумадијске „Каленић“

ШТАМПА: ГРАФОСТИЛ, Крагујевац

ТИРАЖ: 1000 примерака

Публикација је заснована на раду акције EuroWeb CA19131 у оквиру програма COST (Европске сарадње у науци и технологији). COST (Европска сарадња у науци и технологији) је агенција за финансирање мрежа за истраживање и иновације. Наше акције помажу у повезивању иницијатива за истраживање широм Европе и омогућавају научницима да развију своје идеје делећи их са колегама. Ово подстиче њихово истраживање, каријеру и иновације.

HOLY KING MILUTIN AND HIS AGE: HISTORY, LITERATURE, ART

Thematic Collection of Papers from the International Scientific Conference
'King Milutin and the Palaeologan Age: History, Literature, Cultural Heritage,'
Skopje, October 24-26, 2021.

EDITORS

Jasmina S. Ćirić Ph.D, Assistant Professor, University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts (Serbia)

Presbyter Srboľjub Ubiparipović Ph.D, Associate Professor, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology (Serbia)

ORGANIZING COMMITTEE

Archpriest Stavrophor Zoran Krstić Ph.D, Full Professor, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology / Rector of the Theological Seminary "St. John Chrysostom" in Kragujevac (Serbia)

Presbyter Srboľjub Ubiparipović Ph.D, Associate Professor, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology (Serbia)

Sanja Pajić Ph.D, Associate Professor, University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts (Serbia)

Colonel Miljan Milkić Ph.D, Senior Research Associate, University of defence, Institute for Strategic Research (Serbia)

Jasminka Kuzmanovska Ph.D, Senior Research Associate / Associate Professor, Institute of National History, Skopje (North Macedonia)

Jasmina S. Ćirić Ph.D, Assistant Professor, University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts (Serbia)

Ivana Jevtić Ph.D, Assistant Professor, Koç University, Faculty of Social Sciences and Humanities in Social Media (Turkey)

Paschalis Androudīs Ph.D, Assistant Professor, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)

INTERNATIONAL SCIENTIFIC COMMITTEE

Archpriest Stavrophor Zoran Krstić Ph.D, Full Professor, University of Belgrade, Orthodox Theological Faculty / Rector of the St. John Chrysostom Theological School in Kragujevac (Serbia)

Goran Maksimović Ph.D, Full Professor, University of Niš, Faculty of Philosophy (Serbia)

Asnu Bilban Yalçın Ph.D, Full Professor, Istanbul University in Istanbul (Turkey)

Nicoletta Isar Ph.D, Associate Professor Emerita, Lector Emerita, University of Copenhagen, Department of Arts and Cultural Studies (Denmark)

Sanja Pajić Ph.D, Associate Professor, University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts (Serbia)

Presbyter Srbojub Ubiparipović Ph.D, Associate Professor, University of Belgrade, Orthodox Theological Faculty (Serbia)

Jelena Bogdanović Ph.D, Associate Professor, Vanderbilt University, College of Arts and Science (USA)

Milan S. Dimitrijević Ph.D, retired scientific advisor/academician, Astronomical Observatory of Belgrade (Serbia)/International Slavic Academy (Moscow)

Antje Bosselman-Ruickbie Ph.D, Senior Research Associate/Associate Professor, Justus Liebig University, Institute of Art History, Giessen (Germany)

Katarina Mitrović Ph.D, Senior Research Associate, University of Belgrade, Faculty of Philosophy (Serbia)

Aleksandra Fostikov Ph.D, Senior Research Associate, The Institute for History Belgrade (Serbia)

Jasminka Kuzmanovska Ph.D, Senior Research Associate/Associate Professor, Institute of National History, Skopje (North Macedonia)

Aleksandra Kolaković Ph.D, Senior Research Associate, Institute for Political Studies, Belgrade (Serbia)

Colonel Miljan Milkić Ph.D, Senior Research Associate, Institute for Strategic Research (Serbia)

Branislav Cvetković Ph.D, Museum Advisor, Senior Research Associate, Jagodina Museum (Serbia)

Paschalis Androudīs Ph.D, Assistant Professor, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)

Ivana Jevtić Ph.D, Assistant Professor, Koch University, Faculty of Social Sciences and Humanities in Social Media, Istanbul (Turkey)

Jasmina S. Ćirić Ph.D, Assistant Professor, University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts (Serbia)

Deacon Vladimir Antić Ph.D, Assistant Professor, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology (Serbia)

Svetlana Vladislavovna Maltseva Ph.D, Senior Lecturer, Saint Petersburg State University (Russia)

Elmedina Duranović Ph.D, Research Associate for Ancient History, University of Sarajevo, Institute for History in Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)

Angeliki Papageorgiou Ph.D, Specialized Associate, National and Kapodistrian University of Athens, Department of Slavic Studies (Greece)

Ana Adashinskaya Ph.D, Postdoctoral Fellow, Central European University in Budapest (Hungary)

Andriani Georgiou Ph.D, Adjunct Lecturer, Open University, Nicosia (Cyprus)

Maria Alessia Rossi Ph.D, Art History Specialist, Princeton University, Department of Art & Architecture (USA)

REVIEWERS

Snežana Božanić Ph.D, Full Professor, University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, Department of History (Serbia)

Predrag Dragojević, Ph.D, Full Professor, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of Art History (Serbia)

Tomislav Jovanović Ph.D, Retired Full Professor, University of Belgrade, Faculty of Philology (Serbia)

Deacon Ivica Čairović Ph.D, Associate Professor, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology (Serbia)

Konstantinos M. Vapheiates Ph.D, lecturer, Higher Ecclesiastical Academy of Athens / Director of the Diocesan Academy of Religious and Historical Studies of the Holy Meteora (Greece)

Elisaveta Mutafova Ph.D, Associate Professor, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia (Bulgaria)

Branka Gugolj Ph.D, Associate Professor, University of Mitrovica, Faculty of Philosophy (Serbia)

Slobodan Ninković Ph.D, Retired Scientific Advisor, Astronomical Observatory in Belgrade (Serbia)

Luka Č. Popović Ph.D, Scientific Advisor, Astronomical Observatory in Belgrade; Full Professor, Faculty of Mathematics, University of Belgrade (Serbia)

Branislav Cvetković Ph.D, Museum Advisor, Senior Research Associate, Homeland Museum in Jagodina (Serbia)

Dragana Pavlović Ph.D, Assistant Professor, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of Art History (Serbia)

Zorana Đorđević Ph.D, Assistant Professor, University of Belgrade, Institute for Multidisciplinary Research (Serbia)

SECRETARIES OF THE THEMATIC COLLECTION OF PAPERS

Sava Milovanović Ph.D, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology (Serbia)

Miloš Stojković, M.A. historian (North Macedonia)

Nevena Bogojević, art historian, master's candidate, Faculty of Philosophy, Department of Art History (Serbia)

Sofija Trpčevski, art historian (Serbia)

SERBIAN LANGUAGE TEXT EDITORS: Negoslav Jovančević, Lazar Marjanović, Jelena Jež

ENGLISH LANGUAGE TEXT EDITOR: Marijana Matić, Ph.D, Assistant Professor, University of Kragujevac, Faculty of Theology and Arts

PROOFREADING: Negoslav Jovančević, Lazar Marjanović

TECHNICAL EDITOR AND DESIGN: Dejan Mandelc

PUBLISHER: Publishing House of the Eparchy of Šumadija of the Serbian Orthodox Church - "Kalenić"

PRINT: GRAFOSTIL, Kragujevac

PRINT RUN: 1000 copies

This publication is based upon work from COST Action EuroWeb CA19131, supported by COST (European Cooperation in Science and Technology). COST (European Cooperation in Science and Technology) is a funding agency for research and innovation networks. Our Actions help connect research initiatives across Europe and enable scientists to grow their ideas by sharing them with their peers. This boosts their research, career and innovation.

ЗАНАТСТВО У ДОБА КРАЉА МИЛУТИНА

Апстракт: Циљ рада представља проучавање занатства у средњовековним српским земљама под круном Стефана Уроша II Милутина. На основу извора и применом историјске методологије, указано је на развој и промене занатства у Милутиново доба, као и на византијски утицај у случају те привредне гране. Како од Милутина потиче и први сачувани акт који баштини податке о организацији занатства – Бањска хрисовуља, скренута је пажња и на њен значај, али и на податке из других повеља из истог доба. Према досадашњим сазнањима може се закључити да и занатство у Србији Милутиновог времена доживљава преображај и успон, као и привреда уопште, те да долази и до његове даље кодификације.

Кључне речи: Краљ Милутин, Србија, привреда, занатство, византијски утицаји, средњи век.

Доба краља Стефана Уроша II Милутина (1282–1321) карактерише економски процват заснован првенствено на успону рударства и порасту производње племенитих метала који постају основ извозне трговине. Овај процес прати раст економске моћи, која одраз налази у јачању финансија, ковању новца и оснаживању војске, као и у Милутиновој обимној градитељској делатности.¹ Паралелно са тим, у аграрно време, производња заснована на раду производног занатлије (*homo faber*) прати развој рударства и технологије и убрзане процесе урбанизације, услед чега долази и до даље стратификације и диференцијације заната и занатлија, као и процвата уметничких заната. Док се одређене групе заната даље гранају, поједини старији занати нестају, а примат преузимају они од важности за потребе световне и сакралне власти, али и свакодневице, било у рату или у миру.² Те промене

1 Иванишевић 2001: 29–30, 52, 62–64, 96–102; Ћук 2002: 21–32; Узелац 2011: 9–27. В. и ниже.

2 Када се говори о рударству обично се истичу извоз и обрада племенитих ковина, иако заправо истовремено долази и до боље обраде гвожђа које представља основну сировину за производњу оруђа и оружја, а ратне околности доприносе и даљем развоју оружарске

видљиве су и у Милутиновим актима, као и актима његовог непосредног наследника Стефана Дечанског, те у изворном материјалу из тог времена.³

Као и у другим периодима, на занатство Милутиновог доба утиче и низ различитих страних уплива. У том контексту са једне стране се као важни издвајају западни утицаји, који струје преко приморских области, најпре из Италије и Угарске, међу којима на значају добија и германски утицај који се у то време већ укоренењује путем саских традиција. Са друге стране јача византијски утицај, који траје у континуитету од првих контакта Словена и Византије, односно доласка Словена на нове територије, па све до нестанка српске државе.⁴ Управо у Милутиново време, тај византијски уплив и достиже свој пун израз, када сходно политичким околностима и територијалним променама,⁵ долази и до византизације српске државе.⁶ Све то значајно утиче и на развој занатства.

Византизација се у Србији посебно опажа у пољима културе и уметности које одишу ренесансом Палеолога. Зато, када се говори о владавини краља Милутина, често се истиче византијски утицај на градитељство и уметност,⁷ иако је заправо тај уплив био од далеко ширег значаја, те је имао посебну улогу у развоју занатства, како оног до Милутине владавине, тако и у његово доба и касније. Стога се мора на првом месту истаћи да је сам утицај Византије на развој домаћег занатства далеко далекосежнији и шири. Осим у поменутих пољима попут стила, форме, или диференцијације и стратифи-

струке. Рударство фаворизује и себи потребне занате, а повећана градитељска активност утиче на ангажовање већег броја градитеља, али и на замашнији рад каменолома у којима се одвијала и примарна обрада камена, као и на обраду и производњу осталих материјала за израду екстеријера и ентеријера. Екстензивно украшавање резиденције владара по узору на стране, а посебно византијску, заједно са црквеном уметношћу доводи до процвата уметничке групе заната, док урбанизација утиче на обим производње свакодневно потребних артикла. Фостиков 2019, в. и ниже.

3 Мада поједине податке о занатству имамо тек из времена Стефана Дечанског, треба истаћи да за тај изузетно кратки период његове владавине од једне деценије, није било могуће да у сваком сегменту и дође до реалних промена, а посебно не у појавама дугог трајања, попут привреде. Стога треба узети да поједини подаци, попут неких из Дечанских повеља, а посебно прве две, представљају последице процеса који су напредовали или били остварени још у време самог краља Милутина.

4 Пириватрић 2016: 17–35; Поповић 2016: 37–43; Fostikov 2021: 201–211.

5 Промене у односу снага доводе до проширења државне територије ка југу, пребацивању престонице у Скопље, и стварање блиских веза са Византијом Палеолога, путем дипломатског брака Милутина са Симонидом, ћерком Андроника II (1282–1328) и Ирине од Монферата. Максимовић 1981: 437–448.

6 О обиму византизације: Ђурић 1986: 111 нап. 64; Благојевић 1989: 139–140; Максимовић 2007: 14.

7 Преглед класицизма Палеолога за краља Милутина, детаљније: Бабић-Ђорђевић 1981: 476–495.

кације, византијске утицаје налазимо и у првобитном систему знања, легислативи, као и начинима, односно методологији и технологији производње, што се све додатно осликава и на речник занатства, као и на ономастикон свакодневнице.⁸

До тога долази, као и у случају других утицаја, на више начина. На првом месту, трансфер система знања и вештина долазио је путем директног контакта и превођењем у случајевима када није било претходних синонима или потребног техничког знања. Како су прве богослужбене и законодавне књиге, а посебно оне из времена Светог Саве и Немањића, које су почеле да се користе и преводе, заједно са паралелном кодификацијом закона и норми, заправо потицале из Византије, било је неопходно усагласити терминологију. Управо на византијској основи, утемељује се тако и прва класификација знања и вештина. У оквиру примања традиција и превођења текстова, у језик улазе и бројни нови термини који су или директно преузети у виду туђица (гречизми, гречизми латинског или другог порекла), или су пак нове кованице настале према грчком обрасцу. Тако и у домаћим изворима долази до поделе знања на епистеме и техне, односно поделе вештина на художество и хитрост, одакле и долазе и називи за занатлију хитрац и технит/техник/технитарије. При томе се јављају и додатни утицаји на производну класификацију. Тим путем у домаћи речник улазе и речи мајстор/мајсторије, рукотворац/рукотворити, рукоделац/рукоделије, као синоними за занатлију. Посебно се мора истаћи и да реч техник као и мајстор истовремено означавају и занатлију али и посебно градитеља, па и каменара или зидара, што директно прати византијски узор.⁹ Коначно и имена појединих заната и занатлија понављају византијске обрасце и називе. Ту спадају и плитоделије као и назив бјелилника, скован у преводу. Када се говори о развоју заната, њиховој стратификацији и диференцијацији, у царском узору можемо наћи и развој заната мраморника, који се помиње још у вези изградње и опремања Жиче.¹⁰ Из Византије свакако пристижу и друге занатске делатности, као и нека специфична занатска и занатско уметничка занимања чији су узори били или стилски или у вези са методологијом и технологијом производње, која су утицала на даљу израду и карактеристике објекта и артикла,¹¹ као и на коришћење другачијих материјала у већем обиму, на пример опеке.¹²

Осим превођења, међу основне начине пресађивања знања улази и долазак страних занатлија у Србију на позив, одлазак занатлија на усаврша-

8 Фостиков 2019; Fostikov 2021: 205. В. детаљније и ниже.

9 Фостиков 2019: 11–16.

10 Фостиков 2019: 96–103, 133–134, 183, ; Ćirić 2021: 96.

11 Бикић 2016: 167–174; Зечевић, Гајић 2016: 175–184; Стевовић 2016: 317–329.

12 Ćirić 2015: 206–214; Фостиков 2019: 133; Ćirić 2021: 95–102.

вање у друге средине, макромиграције и међународна трговина и уговори.¹³ Истовремено, технолошко знање шири се путем двора и манастира који су у средњем веку, као главни економски центри власти односно световног и сакралног властелинства, били расадници новитета.¹⁴ У складу са хронолошким током, ти утицаји се могу додатно поделити на оне пре времена краља Милутина, на оне из његовог времена и на оне који долазе након његове владавине.

У време краља Милутина, поменути начинама преноса знања треба прикључити и освајања и територијално ширење, посебно на југ, када инкорпорација нових области и централних економских насеља, што су се до преласка у руке српског владара налазиле у византијском привредном систему, доводи до активног преплитања стране са домаћом производњом и потребама. У новоосвојеним областима налазило се и неколико важних урбаних центара у којима је било развијено већ и градско занатство. Ту се посебно издваја Скопље, које је као стоно место, а преплитањем византијских утицаја са домаћим узорима, допринело не само даљем успону производње у самом граду, већ и развоју дворског занатства.¹⁵ У Милутиновим рукама привремено се нашао и Штип, који је као средина са развијеним урбаним занатством, такође значајно допринео даљем преплитању утицаја и развоју привреде.¹⁶

Додатни фактор представљао је и сам брак краља Милутина са Симонидом, у чијој служби сигурно да су се нашле и поједине византијске занатлије,¹⁷ а који свакако доводи и до појачаног византијског утицаја на само функционисање двора и раст дворских потреба и владара и племства,¹⁸ као и до нове фазе добрих односа са Византијом. Коначно, ту је и пријатељска веза краља Милутина и царице Ирине, која не само да јача византијски утицај, и блиске везе владарске куће са Солуном,¹⁹ већ поспешује и обим

13 Fostikov 2021: 203.

14 Фостиков 2020: 41, 45.

15 Радић 2010: 258–263. Двор као установа имао је своје захтеве, као и посебно сама владарска кућа. Сходно податку да на двор Милутина, на његов лични позив, стиже и млетачки златар Петар, говорила би у прилог мишљењу да се у склопу двора налазила и владарска златарска радионица. Фостиков 2021: 1195.

16 Ћирковић 1986: 25–37; Петровски 1999: 141–153.

17 Мада немамо детаљан попис слуга, који су пратили Симониду приликом њеног доласка на Милутинов двор и, како је то била пракса, затим и остали у њеној служби, у складу са нешто каснијим примером Шарлоте Бурбонске која је приликом удаје за кипарског краља Јануса (Јован (Жан) II Кипарски) са собом довела шездесет људи у својој служби, може се закључити да су се и међу онима у служби Симониде, сигурно налазиле бар оне занатлије, које су бринуле о њеним потребама. Близнюк 2018: 215.

18 Ђурић 1986: 111–112, нап. 64.

19 Максимовић 2007: 13–18.

миграција занатлија из Византије на територију овог српског владара. Тако на Милутинову територију пристижу вичне занатлије различитих струка, чији је рад, иако ретко помињан у писаним изворима, видљив на основу материјалних остатака, како непокретних здања цркви и манастира, тако и у мобилијару али и на примерима зидног сликарства чије богатство детаља речито говори о наслеђеним византијским традицијама као и о њиховом неоспорном утицају на развој сакралног градитељства и домаћих уметничких заната.²⁰

У време краља Милутина успон доживљава низ занатских делатности. Ту се између осталих издвајају ковање новца, пораст производње оружја и оружарске опреме услед нарастајућих потреба војске, а вероватно да из његовог доба потиче и озбиљнији успон свиларства и златовеза.²¹ Такође, сем у сакралном сектору, Милутиново доба је и време успона световног градитељства, а сам краљ био је у том смислу свакако активан најпре у новој престоници али и у Солуну где је подигао и палату за своје потребе.²² Развој градитељства тако засигурно прате, како је изнад напоменуто, и обрада камена, као и израда опеке, али и развој дубореза, а византијске узоре можемо пратити и у грнчарству и јувелирству. На то колики је био домет златарства, осим низа налаза и података из извора, указује и помен бањског злата.²³ Коначно, византијски утицај видан је и у одевању и производњи одеће и обуће, посебно дворске церемонијалне, али и у свакодневном одевању властеле, и поред његове интернационалности и различитих узора, као што је препознатљив и на зидном сликарству. Мада Милутинове дворске радионице нису идентификоване, те није могуће утврдити да ли су лоциране унутар економског простора двора или престонице, или пак негде другде, присутност византијског стила одевања, како у времену Милутина, тако и код претходних владара и властеле, указују да производња није могла да зависи искључиво од увоза. Може се закључити да су, и поред значајног увоза, у

20 Ова школа се у литератури назива дворском школом краља Милутина. Окупљала је низ византијских мајстора међу којима су се, како то и пристоји владару, налазиле и познате и веште занатлије и уметници различитих струка. Максимовић 2007: 14.

21 Свиларство је било развијено у Призрену још у 11. и 12. веку, пре његовог доласка под српску власт. Такав развој сигурно да је настављен и за време краља Милутина, а успон рударства и јувелирства свакако су допринели и успону домаћег златовеза. Фостиков 2019, *passim*, в. и изнад нап. 1.

22 Максимовић 2007: 16. Мада услед недовољне истражености највећег броја средњовековних урбаних или утврђених целина није могуће поуздано утврдити обим цивилног и војног градитељства у време Милутина, већ сама градитељска делатност Данила II, како у сакралној, тако и у световној сфери указује на убрзани успон градитељства уопште: Шебек 2016. Кад се томе дода и силовити развој првих рударских градова, назире се колика је заправо била градитељска активност ван већ изузетно обимног сакралног сектора.

23 Тодић 2007: 163–174. В. и изнад нап. 1, 11.

процесу израде текстила, одеће и накита учествовале домаће занатлије, што се опажа и на основу присуства домаћих стилских елемената.²⁴ Тако је и краљ Драгутин при свом двору имао радионице у којима су радили златари и шивци, а међу осталим предметима који су ту израђивани попут златних сасуда и свећњака, спомињу се и свештеничке златоткане одежде. Такође, како је у то доба одећа рађена према мери, бар завршни посао кројача морао је да се одвија при двору.²⁵

Коначно, када говоримо о легислативи занатства треба истаћи да управо из доба краља Милутина потичу и први сачувани значајнији извори о занатству и његовој организацији, а од посебног су значаја и сама његова акта чију окосницу чини Бањска хрисовуља. Она доноси изузетно важне податке допуњене и првом Дечанском повељом која свакако бележи затечено стање. Тако анализа Бањске и Дечанске повеље доноси увид у занатски слој *мајсторија*, чије су обавезе регулисане Законом мајсторија, док повеља манастиру светог Ђорђа на Серави, између осталог, пружа и податке о систему исплате пореза на рад занатлија.²⁶

Иако су на порекло занатске организације као и на само занатство, често утицали мешовити и слојевити упливи,²⁷ У Милутиново време је управо захваљујући подацима из поменутих извора то могуће бар делимично везати баш за византијске утицаје.²⁸ Како и модел земљопоседника, посебно сакрални, одговара хришћанском и источном, који се пак налази под директним утицајем из Константинопоља па се византијски уплив управо осећа у области сакралног права, само је питање и колико првобитни корени места Закона мајсторија и то као дела ширег законодавства којим се регулише *рад људи црквовних* у време Милутина у Бањској хрисовуљи, јесу засновани на

24 Тако, на пример, списи Дубровачког архива, сведоче да су властеоски појасеви са металним закивцима, тзв. центуре, израђиване и у стилу *centura sclavonica*: Радојковић 1969: 150.

25 Данило Други 1988: 67–68; Фостиков 2021: 1189–1196; Вулета 2021: 11, 17.

26 Фостиков 2013: 53–58; Фостиков 2019: 128. в. и изнад нап. 3.

27 Фостиков 2021б.

28 И поред штурих извора везаних за законодавство занатства Византије о којем практично да нема детаљније сачуваних закона осим *Књиге Епарха*, која доноси податке о градском занатству Константинопоља (Papaigianni 2002: 1083–1093), свакако да су велика манастирска властелинства имала бројне подложнике, како за обраду земље тако и за друге економске делатности, па и занатску производњу. Тако још Геопоника препоручује да села макар имају ковача, дрводељу и грнчара, и насупрот ретким поменима занатлија на селу у раном периоду, почетком 12. века то се мења, па се занатлије већ пописују на метосима, да би већ у 13. веку занатлије заједно са другим занимањима чиниле 8–10% сеоског становништва, те да би почетком 14. века у случају Македоније, занатство у руралним пределима било развијено, те је половина села већ имала бар једног занатлију, док су поједина имала и више радионица различитих струка: Lefort 2002: 308–309. Чињеница је да се сличан развој може опазити и у доба краља Милутина: Фостиков 2019: 35, в. и ниже.

оним византијског порекла. Ако се прихвати мишљење М. Благојевића да је још *Закон светог Симеона и Саве* у свом саставу садржао и одредбу о изједначавању основних мајсторских земљорадничких обавеза са обавезама сокалника,²⁹ чиме би се прихватило и да је још тада постојао и *Закон о мајсторијама*, мада вероватно у другачијој форми, чињеница је да би већ и овим првим Немањићима ипак требао узор за организацију рада становника метохија подложених цркви, односно манастиру, те да би исти сходно Савином раду на црквеној организацији и кодификацији и прилагођавању византијских узора домаћем праву, тим истим путем и био инкорпориран у дати закон, уз извесне измене, док је Милутин у своје време извршио додатне промене сходно потребама свог времена.³⁰ У том смислу већ и сам изнад поменути називи мајстор и мајсторије, преузети из Византије, који у потпуности истискује друге словенске речи коришћене да се означи занатлија, додатно указује да је и сам *Закон мајсторија* морао да буде макар у основи пореклом из Византије. Такође модел примене пореза у виду готових производа на тим властелинствима, те у виду десетка, морао је да има узор у првобитној организацији манастирских и црквених подложника Византије.³¹

Додатне наизглед разлике које се детектују у следећим актима које тај закон наводи, сведоче да Дечанске хрисовуље не само да указују да је већ у време краља Милутина дошло до стратификације заната и раслојавања самог сталежа мајсторија на територији велепоседа, па и црквеног, већ потврђују и тежњу из Милутиновог времена за његовим затварањем.³² Додатно Бањска хрисовуља баштини и први познати податак о раду занатлија на уговор (ковач уговорни), као и цену кандила.³³

Осим повеља, податке о развоју и успону занатске делатности у време краља Милутина, делимично пружају и наративни извори. Управо чувени 29 Благојевић 2004: 211–212.

30 Тако се нове разлике у самом закону виде већ и у следећој сачуваној верзији, у Првој Дечанској хрисовуљи. Фостиков 2013: 54–56.

31 Благојевић 2009: 152–154; Фостиков 2019: 49.

32 Тако док се у Бањској хрисовуљи златари налазе на деветом, у Првој Дечанској се налазе на другом месту, а већ у Другој и Трећој стргуни се не помињу уопште појединачно: Фостиков 2013: 57–58

33 Како је у питању сума од 600 перпера, није немогуће да се иза појма кандила заправо крије viseћи свећњак. Фостиков 2013: 57, 64. Мада из периода Милутина немамо тачан однос цене рада наспрам цене сировог материјала, према подацима из Дубровника из шесте и седме деценије 14. века, у случају ковача тај однос је износио 2/3:1/3, у корист произвођача артикла, а исти однос бележи се и на територији Византије: Благојевић 1973: 23; Morrisson, Cheynet 2002: 845; Фостиков 2019: 51. Из времена Милутина сачуван је и податак о издржавању у храни и пићу протوماјстора градитеља Николе и сликара Астрапе током њиховог рада на његовој задужбини, Богородици Љевишкој, а чабар и кабл према коме је њима давана мера, узети су и за меру установљену за давања на врата: Панић, Бабић 2007: 25–27; Фостиков 2019: 124.

и више пута цитирани опис византијског посланика Теодора Метохита из 1299. године, настао поводом његовог доласка на преговоре са Милутином око брака са Симонидом, даје увид у одећу и украсе владара, оних који су га окруживали и самог двора, као и у одигране промене. Тако Теодорово истицање одеће, попут свита окићених драгим камењем, бисером и златом, као и свилених и златом извезених тканина у дворској опреми, те напомињање да постоји разлика у односу на *претходно стање*, те да такву промену он види у *узору царском*, указује на могућ развој низа заната, чији уметнички аспекти као и материјална вредност допуштају да су и домаће радионице златара и израђивача одеће и опреме за двор већ биле формиране, као и да су у њима морале да раде веома веште занатлије међу којима су место нашли и златари, шивци, везиље, обућари.³⁴ Када је реч о градитељству, неопходно је истаћи да је у тако замашним градитељским подухватима, као и изради црквеног и дворског мобилијара, посебно од дрвета, камена, опеке и племенитих материјала, па и поклона, морао да учествује изузетно велики број не само врских мајстора, већ и њихових помоћника.³⁵

Стога, на самом крају, неопходно је истаћи да управо у време краља Милутина долази до даљег развоја, па и процвата занатства, а посебно појединих његових грана.³⁶ Узимајући свеукупну производну и градитељску делатност у обзир, заједно са занатством обраде метала и радом у рударству, мора се истаћи да занатство у Милутиново доба доживљава скок у сваком смислу, од квалитета до квантитета, као и да унутар занатства, долази до

34 Ђурић 1986: 111–112, нап. 64; Фостиков 2019, *passim*.

35 Довољно је само погледати остатке манастира Бањске и њених украса како би се стекао утисак о бројним градитељима и осталим занатлијама из сродних група, које су радиле на изградњи и украшавању овог здања, У вези истог манастира сачуван је и мотив о раду вештих мајстора, као и описи свих тих украса и вредности, од камена, мермера, или пак злата. Петровић 2007: 105–125; Тодић 2007: 163–165.

36 Тако осим процвата златарства, односно посебно успона обрађивача племенитих метала, а посебно јувелира и ковничара, само у актима произишлим из канцеларије Милутина, а укључујући и додатно само Дечанске повеље, што директно попут назива, што у помену топонима и антонима, јавља се тридесет три заната, а када се томе дода још само Светоарханђеловска хрисовуља Стефана Душана, са још пет, који су сигурно постојали и у време Милутина, то је већ прилична бројка од тридесет осам заната. Када се њима додају и они занати који су се додатно развили у оквиру рударства, као и гранање за које знамо да је постојало у смислу вештине, и специјализације према артиклу, или групи артикла, као и спомени појединих попут изнад помињаног опекарског, долази се до око најмање четрдесетак заната, ако не и педесетак, што јасно указује да је на територији средњовековних српских земаља тридесетих година 14. века, односно већ у време краља Милутина, занатство било високо диференцирано, а сами занати унутар појединих група и стратификовани. До краја средњег века тај број ће износити око шездесет, и то без оних о којима сведоче само материјални налази или њихови ликовних прикази. За поименичне занате, в. детаљније: Фостиков 2013; Фостиков 2019, 58, 206 и *passim*.

оштријег раслојавања, те се слој мајсторија у то време делимично затвара, док поједини вешти мајстори имају статус властелинчића. Паралелно, напредак рударства доводи и до појаве богатих занатлија и у низу рударских градова, које учествују у цивилној власти или послују самостално и са страним трговцима. Зато Милутиново време треба схватити и као време у ком занатство и производња почињу да напредују на низ начина, чиме је отворен пут за њихов даљи развој који ће своје домете достићи у следећем столећу када ће се и сами Византинци дивити умећу српских мајстора.³⁷

Литература

Бабић-Ђорђевић 1981: Г. Бабић-Ђорђевић, „Класицизам доба Палеолога у српској уметности”, *Историја српског народа 1*, ур. Сима Ћирковић, Београд: Српска књижевна задруга 1981, 476–495.

Бикић 2016: В. Бикић, “Византијска инспирација у керамици средњовековне Србије”, *Византијско наслеђе и српска уметност 1*, ур. В. Бикић, Београд: Српски комитет за византологију: Службени гласник: Византолошки институт САНУ 2016, 167–174.

Благојевић 1973: М. Благојевић, *Земљорадња у средњовековној Србији*, Београд: Историјски институт.

Благојевић 1989: М. Благојевић, *Србија у доба Немањића: Од кнежевине до царства 1168-1371*, Београд: Трајна радна заједница књижевника и књижевних преводаца „Вајат“: „Београд“.

Благојевић 2004: М. Благојевић, „Закон светога Симеона и светога Саве“, *Немањићи и Лазаревићи и српска средњовековна државност*, ур. М. Благојевић, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства 2004, 191–246.

Благојевић 2009: М. Благојевић, „О једнаким обавезама становништва у хрисовуљама манастира Св. Георгија код Скопља“, *Зборник радова Византолошког института 46* (2009) 149–163.

Близнюк 2018: С. В. Близнюк, „Ремесло и ремесленници на Кипре в XIII–XV вв“, *Античная древность и средние века 46* (2018) 206–224.

Вулета 2021: Т. Вулета, „Изван вашара таштине: византијски дворски лапакас и његова употреба на двору српског краља Стефана Дечанског“, *Патримониум. МК: Списание за културното наследство-споменици, реставрација, музеи 19* (2021) 243–262.

Данило Други 1988: Данило Други, *Животи краљева и архиепископа српских. Службе*, Београд: Просвета: Српска књижевна задруга.

Ђурић 1986: И. Ђурић, „Теодор Метохит“, *Византијски извори за историју народа Југославије 6*, ур. Ф. Баришић и Б. Ферјанчић, Београд: Византолошки институт Српске академије наука и уметности 1986, 63–142.

37 Мандић 1928: 402; Фостиков 2019, *passim*; Фостиков 2020б: 81–84, 89.

Зечевић, Гајић 2016: Е. Зечевић, М. Гајић, „Византијски предлошци и стил готике-интернационалност српског занатског израза“, *Византијско наслеђе и српска уметност 1*, ур. В. Бикић, Београд: Српски комитет за византологију: Службени гласник: Византолошки институт САНУ 2016, 175–184.

Иванишевић 2001: В. Иванишевић, *Новчарство средњовековне Србије*, Београд: Стубови културе.

Lefort 2002: J. Lefort, “The rural economy, seventh-twelfth centuries”, *The Economic History of Byzantium. From the Seventh through the Fifteenth Century 1*, ed. A. E. Laiou, Washington DC: Dumbarton Oaks 2002, 231–310.

Мандић 1928: К. Мандић, „Из долине Кашка-Дарје у Самарканд“, *Нови бехар 24* (1928) 400–404.

Максимовић 1981: Љ. Максимовић, „Почеци освајачке политике“, *Историја српског народа 1*, ур. Сима Ћирковић, Београд: Српска књижевна задруга 1981, 437–448.

Максимовић 2007: Љ. Максимовић, „Краљ Милутин и царица Ирина: праскозорје идеје о Царству код Срба“, *Манастир Бањска у доба краља Милутина*, ур. Д. Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет; [Бањска]: Манастир Бањска 2007, 13–18.

Morrisson, Cheynet 2002: С. Morisson, J-C. Cheynet, “Prices and wages in the Byzantine world“, *The Economic History of Byzantium. From the Seventh through the Fifteenth Century 2*, ed. A. E. Laiou, Washington DC: Dumbarton Oaks 2002, 799–878.

Панић, Бабић 2007: Д. Панић, Г. Бабић, *Богородица Љевшика*, Приштина: Панорама; Београд: Српска књижевна задруга.

Papagianni 2002: Е. Papagianni, “Byzantine Legislation on Economic Activity Relative to Social Class“, *The Economic History of Byzantium. From the Seventh through the Fifteenth Century 3*, ed. A. E. Laiou, Washington DC: Dumbarton Oaks 2002, 1083–1093.

Петровић 2007: Р. Петровић, „Скулптура манастира Бањске из XIV века - могућности реконструкције и ревитализације“, *Манастир Бањска у доба краља Милутина*, ур. Д. Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет; [Бањска]: Манастир Бањска 2007, 105–138.

Петровски 1999: Б. Петровски, „Прилог кон прашањето на паѓањето на Штип под српска власт во првата деценија во XIV век“, *Годишен зборник на Филозофски факултет на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ во Скопје 26 (52)* (1999) 141–153.

Пириватрић 2016: С. Пириватрић, „Динамика византијско-српских политичких односа“, *Византијско наслеђе и српска уметност 1*, ур. В. Бикић, Београд: Српски комитет за византологију: Службени гласник: Византолошки институт САНУ 2016, 17–35.

Поповић 2016: „’Средњовековна српска екумена’ - фикција или стварност?“, *Византијско наслеђе и српска уметност I*, ур. В. Бикић, Београд: Српски комитет за византологију: Службени гласник: Византолошки институт САНУ 2016, 37–43.

Радић 2010: Р. Радић, „Скопље“, *Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља – према писаним изворима*, ур. С. Мишић, Београд: Завод за уџбенике 2010, 258–263.

Радојковић 1969: Б. Радојковић, *Накит код Срба*, Београд.

Стевовић 2016: И. Стевовић, „Византијске и романо-готичке концепције у српској архитектури и скулптури XIV stoleћа (до 1371. године)“, *Византијско наслеђе и српска уметност 2*, ур. Д. Поповић, Д. Војводић, Београд: Српски комитет за византологију: Службени гласник: Византолошки институт САНУ 2016, 317–329.

Тодић 2007: Б. Тодић, „Бањско злато - последњи остаци фресака у цркви Светог Стефана у Бањској“, *Манастир Бањска у доба краља Милутина*, ур. Д. Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет; [Бањска]: Манастир Бањска 2007, 163–174.

Ćirić 2015: J. S. Ćirić, “Brick by brick: Textuality and Textuality in the Architecture during the Age of King Milutin”, *Cyril and Methodius: Byzantium and the world of the Slavs*, ed. A. Δηλεκάρη, Thessaloniki 2015, 206–214.

Ćirić 2021: J. S. Ćirić, „Materijalnost i опека: ornament na fasadama carigradskih crkava bizantske obitelji Paleolog“, *Materijalnost umjetničkog djela: Zbornik radova znanstvenog skupa „Dani Cvita Fiskovića, 26. - 29. rujna 2018., Grad Rab“*, ур. Predrag Marković, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet: Odsjek za povijest umjetnosti: FF press 2021, 95–102.

Ћирковић 1986: С. Ћирковић, „Штип у XIV веку“, *Зборник на трудови посветени на академикот Михаило Апостолски по повод 75-годишнината од животот*, ур. М. Д. Петрушевски, Скопје: Македонска академија на науките и уметностите 1986, 25–37.

Ћук 2002: Р. Ћук, „Долазак Саса и успон Брскова“, *Старо српско рударство*, ур. С. Ћирковић, Београд: Вукова задужбина; Нови Сад: Прометеј 2002, 21–32.

Узелац 2011: А. Узелац, „Најамничке војске краља Стефана Уроша II Милутина“, *Војноисторијски гласник 2* (2011) 9–27.

Фостиков 2013: А. Фостиков, „Занатство средњовековне Србије у светлу три повеле из 14. века“, *Београдски историјски гласник 4* (2013) 51–69.

Фостиков 2019: А. Фостиков, *Занатство средњовековне Србије*, Београд: Историјски институт.

Фостиков 2020: А. Фостиков, „Место занатске радње - типологија занатских насеља у средњовековној Србији“, *Београдски историјски гласник 11* (2020) 39–48.

Фостиков 2020б: А. Фостиков, „Мобилност занатлија на територији средњовековне Србије”, *Историјски часопис* 69 (2020) 81–97.

Fostikov 2021: А. Fostikov, „Strani uticaji na zanatstvo srednjovekovne Srbije“, *Značaj institucionalnih promena u ekonomiji Srbije kroz istoriju*, ur. J. Minović, M. Kočović De Santo, A. Matković, Beograd: Institut ekonomskih nauka 2021, 201–211.

Фостиков 2021: А. Фостиков, „Дворски и манастирски комплекси као центри занатства у средњовековној Србији“, *Етноантрополошки проблеми* 16-4 (2021) 1189–1206.

Фостиков 2021б: А. Фостиков, „Организација занатства у урбаним центрима средњовековне Србије“, *Историјски часопис* 70 (2021), у штампи.

Шебек 2016: Ђ. Шебек, *Ктиторска делатност архиепископа Данила II*, докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет.

CRAFT PRODUCTION IN THE TIME OF THE KING MILUTIN

The economic growth happened during the reign of King Uroš II Milutin in medieval Serbia based on the development of mining and technology leap, parallel with the processes of conquering new territories and byzantiontion, as the urbanization, affected the economic sector itself. The production of precious metals increases, money is minted and the trade flourishes. The strong financial basis finds its special reflection in the increase and strengthening of the army, but also in construction, which in the literature is characterized as above average for one ruler. In addition, apart from the construction itself and military craft production, there is also a flourishing of arts and handicrafts, as well as the use of certain materials. Moreover, there is a flourishing of artistic crafts, as well as further stratification and differentiation of crafts. At the same time, the influences of Byzantium on the craft, that were in the continuity flowed, strengthened in the time of Milutin, as through the alliance, which was crowned with marriage, or through the newly seized territories, which until then were in the Byzantine economic system. Also the arrival of skilled craftsmen from the territory of Byzantium, whose work is preserved both in written sources and in the form of immovable material remains, was one more step for gaining new knowledge of certain skills. Apart from the further development of the craft production, during Milutin's time there was a new codification of it, as it could be seen from Banjska charter, which is the first significant source on crafts organization and with legal norms about some crafts, that is preserved until today.

АУТОРИ / CONTRIBUTORS

др Катарина Митровић, виши научни сарадник, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Центар за историјску географију и историјску демографију

Katarina Mitrović, Ph.D., Senior Research Associate, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Center for Historical Geography and Historical Demography,
ksmitrov@f.bg.ac.rs

Војислав Живковић, докторанд Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за историју

Vojislav Živković, doctoral candidate University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, Department of History vojislav.zivkovic55@gmail.com

др Дејан Јечменица, ванредни професор, Универзитет у Београду, Филозофски факултет; Одељење за историју

Dejan Jecmenica, Ph.D., Associate Professor, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of History, dejan.jecmenica@f.bg.ac.rs

др Борис Стојковски, ванредни професор, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за историју

Boris Stojkovski, Ph.D., Associate Professor, University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, Department of History, boris.stojkovski@ff.uns.ac.rs

др Борис Бабић, ванредни професор, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет

Boris Babić, Ph.D., Associate Professor, University of Banja Luka, Faculty of Philosophy, boris.babic@ff.unibl.org

др Мелина Рокаи, виши научни сарадник, Универзитет у Београду,
Филозофски факултет, Одељење за историју
Melina Rokai, Ph.D., Senior Research Associate, University of Belgrade,
Faculty of Philosophy, melinarokai85@hotmail.com

мр Жарко Б. Вељковић, класични филолог мастер, Српски научни
центар, Београд
Žarko B. Veljović, M.A., Master of Classical Philology, Serbian Scientific
Center, Belgrade, sapphousatthis@gmail.com

др Александра Фостиков, виши научни сарадник, Историјски институт
Београд
Aleksandra Fostikov, Ph.D., Senior Research Associate, Historical Institute
Belgrade, aleks.fostikov@gmail.com

др Марина Штетих, научни сарадник Универзитет у Београду,
Филозофски факултет, Центар за историјску географију и историјску
демографију
Marina Štetić, Ph.D., Research Associate, University of Belgrade, Faculty
of Philosophy, Center for Historical Geography and Historical Demography,
marina.stetic@f.bg.ac.rs

Дејан С. Радисављевић, докторанд (Универзитет у Београду, Филозофски
факултет, Одељење за историју)
Dejan S. Radisavljević, doctoral candidate (University of Belgrade, Faculty of
Philosophy, Department of History), dejanradisavljevicanthro@gmail.com

др Јасминка Кузмановска, виши научни сарадник / ванредни професор,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ у Скопљу, Институт за националну
историју, Одељење за античку и средновековну историју (до 1371)
Jasminka Kuzmanovska, Ph.D., Senior Research Associate / associate
professor, University "St. Cyril and Methodius" in Skopje, Institute of
National History, Department of Ancient and Medieval History (until 1371),
kuzmanovska.jasmina@gmail.com

др Милан С. Димитријевић, научни саветник у пензији, Астрономска
опсерваторија у Београду
Milan S. Dimitrijević, Ph.D., Retired Scientific Advisor, Astronomical
Observatory in Belgrade, mdimitrijevic@aob.rs

др Снежана Ј. Милојевић, научни сарадник, филолог, независни истраживач

Snežana J. Milojević, Ph.D., Research Associate, Philologist, Independent Researcher, milojevicsnezana.pk@gmail.com

др Славица Васиљевић Илић, редовни професор, Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет

Slavica Vasiljević Ilić, Professor, University of Banja Luka, Faculty of Philology, slavica.vasiljevic-ilic@ff.unibl.org

др Марина Стојановић, Епархија браничевска, Одбор за просвету и културу, Пожаревац / вероучитељ, Гимназија Смедерево

Marina Stojanović, Ph.D., Eparchy of Braničevo, Committee for Education and Culture, Požarevac / religious education teacher, Gymnasium Smederevo; marina87stojanovic@gmail.com

Ђакон др Владимир Антић, доцент, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет

Deacon Vladimir Antić, Ph.D., Associate Professor, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology, anticvlad@gmail.com

Презвитер др Србољуб Убипариповић, ванредни професор, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет

Presbyter Srboljub Ubiparipović, Ph.D., Associate Professor, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology, srboljububiparipovic@gmail.com

др Ана Рашковић, литургијски музиколог, научни сарадник, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет

Ana Rašković, Ph.D., Liturgical Musicologist, Research Associate, University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology, a.rashkovich@gmail.com

др Никола Лукић, доцент, Универзитет у Београду, Православни богословски факултет

Nikola Lukić, Ph.D., University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology, nlukic@bfspc.bg.ac.rs

др Марија Васиљевић, научни сарадник, Балканолошки институт, Српска Академија наука и уметности

Marija Vasiljević, Ph.D., Research Associate, Institute for Balkan Studies, Serbian Academy of Sciences and Arts, marija.vasiljevic@bi.sanu.ac.rs

Јована Станојловић, археограф саветник, Народна библиотека Србије,
Одељење за археографију

Jovana Stanojlović, Archival Advisor, National Library of Serbia, Department
of Archival Studies, jovana.stanojlovic@nb.rs; jovanastanojlovic73@gmail.
com

др Алекс Родригез Суарез, самостални истраживач

Alex Rodriguez Suarez, Ph.D., Independent Scholar, argyrus1028@hotmail.
com

др Елијас Петру, доцент и библиотекар за класичне, средњовековне и
модерне грчке студије, Универзитет Илиноис, Урбана-Шампејн

Elias Petrou, Ph.D., Assistant Professor and Librarian for Classical, Medieval,
and Modern Greek Studies at the University of Illinois, Urbana-Champaign,
epetrou@illinois.edu

др Талија Мантопулу-Панајотопулу, редовни професор, Аристотелов
универзитет у Солуну, Факултет лепих уметности

Thalia Mantopoulou-Panagiotopoulou, Ph.D., Professor, School of Fine
and Applied Arts of the Faculty of Fine Arts Aristotle University Thessaloniki,
thaliamp@vis.auth.gr

др Јасмина С. Ћирић, доцент, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко
уметнички факултет, Одсек за примењену и ликовну уметност, Катедра за
општеобразовне предмете

Jasmina S. Ćirić, Ph.D., Assistant Professor, University of Kragujevac, Faculty
of Philology and Arts, Department of Applied and Fine Arts, Department of
General Education Subjects, jasmina.ciric@filum.kg.ac.rs ; jciric0905@gmail.
com

др Дубравка Прерадовић, научни сарадник, Балканолошки институт,
Српска Академија наука и уметности

Dubravka Preradović, Ph.D., Research Associate, Institute for Balkan Studies,
Serbian Academy of Sciences and Arts Belgrade, dubravka.preradovic@
bi.sanu.ac.rs

др Драгана Лазаревић, независни истраживач, Европски институт за
ранословенске студије у Лондону

Dragana Lazarević, Ph.D., Independent Scholar, European Institute of Early
Slavonic Studies, London, lazarevic.dragana@gmail.com

Сњежана Орловић, независни истраживач, докторанд (Универзитет у Београду, Филозофски факултет у Београду, Одељење за историју уметности)

Snježana Orlović, Independent Scholar, doctoral candidate (University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of Art History), snjezanaorlovic@gmail.com

др Николас Џонсон, независни истраживач Бирмингем, Уједињено Краљевство

Dr. Nicholas Johnson, Independent Scholar, Birmingham, United Kingdom, Uriel3311@outlook.com

др Сања Р. Пајић, ванредни професор, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, Одсек за примењену и ликовну уметност, Катедра за општеобразовне предмете

Sanja R. Pajić, Ph.D., Associate Professor, University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts, Department of Applied and Fine Arts, Department of General Education Subjects, sanja.pajic@filum.kg.ac.rs

Роза Г. Дамико, Национална пинакотека, Болоња

Rosa G. D'Amico, National Pinacoteca, Bologna, rosa.damico176@alice.it

др Јорџос Фустерис, доцент, Црквена академија у Атини

Georgios Fousteris, Ph.D., Assistant Professor, Ecclesiastical Academy of Athens, gfousteris@gmail.com

др Серџан Јандим Ајдин, ванредни професор, Хачетепе универзитет у Анкари, Факултет класичних наука, Одељење за историју уметности

Sercan Yandim Aydin, Ph.D., Associate Professor, Hacettepe University, Faculty of Letters, Department of Art History, sercanyandim@gmail.com ; syandim5@hacettepe.edu.tr

мсп Ана Гриза, мастер историчар уметности, Фридрих-Александар универзитет у Ерлангену

Ana Griza, M.A., art historian, Friedrich Alexander University Erlangen, ana.griza@outlook.de

др Бранислав Цветковић, музејски саветник, виши научни сарадник,
Завичајни музеј у Јагодини

Branislav Cvetković, Ph.D., Museum Advisor, Senior Research Associate,
Jagodina Museum, bracvet@gmail.com

мрр Татјана Федоров, мастер историчар уметности, Фридрих-Александар
универзитет у Ерлангену

Tatjana Fedorov, M.A., art historian, Friedrich Alexander University Erlangen,
tatjana.fedorov@gmail.com

др Елена Костић, археолог-историчар уметности, Ефорат за антиквитете
града Солуна

Elena Kostić, Ph.D., archaeologist - art historian, Ephorate of Antiquities of
Thessaloniki City, ejakostic@yahoo.gr

др Анђела Гавриловић, виши научни сарадник, Универзитет у Београду,
Филозофски факултет, Институт за историју уметности

Andela Gavrilović, Ph.D., Senior Research Associate, University of Belgrade,
Faculty of Philosophy, Institute of Art History, andjela1321@gmail.com

Немања Петровић, докторанд (Универзитет у Београду, Филозофски
факултет, Одељење за историју уметности)

Nemanja Petrović, doctoral candidate (University of Belgrade, Faculty of
Philosophy, Department of Art History), nemanja9346@gmail.com

мрр Бојана Беук, мастер историчар уметности, кустос, Музеј
ваздухопловства у Београду

Bojana Beuk, M. A., art historian, curator, Aeronautical Museum in Belgrade,
bokapavlov@gmail.com

мрр Сергеј Беук, мастер протестантске теологије и мастер културологије,
Програмски уредник – виши стручни сарадник у култури, Дом омладине
Београда

Sergej Beuk, M.A., Master of Protestant Theology and Master of Cultural
Studies, Program Editor - Senior Professional Associate in Culture, Belgrade
Youth Center, sergej.beuk@domomladine.org

др Горан Максимовић, редовни професор, Универзитет у Нишу,
Филозофски факултет, Департман за српску и компаративну књижевност
Goran Maksimović, Ph.D., Professor, University of Niš, Faculty of
Philosophy, Department of Serbian and Comparative Literature, goran.
maksimovic@filfak.ni.ac.rs

др Јана М. Алексић, научни сарадник, Институт за књижевност и
уметност у Београду
Jana M. Aleksić, Ph.D., Research Associate, Institute of Literature and Art in
Belgrade,
tiamataleksic@gmail.com

др Наташа Тодоровић, научни сарадник, Астрономска опсерваторија у
Београду
Nataša Todorović, Ph.D., Research Associate, Astronomical Observatory in
Belgrade, ntodorovic@aob.rs

ОБРАЋАЊЕ ЊЕГОВЕ СВЕТОСТИ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ
ГОСПОДИНА ПОРФИРИЈА УЧЕСНИЦИМА МЕЂУНАРОДНОГ
НАУЧНОГ СКУПА „КРАЉ МИЛУТИН И ДОБА ПАЛЕОЛОГА“ / 15

МИТРОПОЛИТ КРУШЕВСКО-ДЕМИХИСАРСКИ МАКЕДОНСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ
ЦРКВЕ-ОХРИДСКЕ АРХИЕПИСКОПИЈЕ

ВОВЕДЕН ЗБОР НА МЕЃУНАРОДНИОТ НАУЧЕН СОБИР "КРАЉ
МИЛУТИН И ДОБА ПАЛЕОЛОГА: ИСТОРИЈА, КЊИЖЕВНОСТ,
КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ" ОДРЖАН НА 24 ОКТОМВРИ 2021 ГОД. / 19

ЈОВАН, ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ

ПРЕДИВНИ ИЗДАНАК ИЗ ДОБРОГ КОРЕНА / 23

ПРОФ. ДР ЗОРАН РАНКОВИЋ ДЕКАН ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ПОЗДРАВНО СЛОВО / 27

МИЛУТИН СТАНЧИЋ

УВОДНО СЛОВО / 31

ЈЕВЂА А. ЈЕВЂЕВИЋ

УВОДНО СЛОВО / 35

КАТАРИНА МИТРОВИЋ

КРАЉИЦА ЈЕЛЕНА У УЛОЗИ СУПРУГЕ / 37

ВОЛИСЛАВ ЖИВКОВИЋ

МИРОВНИ СПОРАЗУМ ДРАГУТИНА И МИЛУТИНА ИЗ 1311/12.
ГОДИНЕ / 55

ДЕЈАН ЈЕЧМЕНИЦА

О ТИТУЛАТУРАМА КРАЉА МИЛУТИНА / 67

BORIS STOJKOVSKI – BORIS BABIĆ

BLESSED ELIZABETH OF HUNGARY—WIFE OF KING MILUTIN / 103

MELINA ROKAI

KING MILUTIN NEMANJIĆ AND HIS WIFE ELIZABETH ÁRPÁD,
THE CONNECTION BETWEEN EAST AND WEST IN THE TIME OF
THE PALAEOLOGOS / 121

ЖАРКО Б. ВЕЉКОВИЋ

О НАДИМКУ МИЛУТИНОВОГ ВЕЛИКОГ ВОЈВОДЕ НОВАКА,
ГРЕБОСТРЕК / 137

АЛЕКСАНДРА ФОСТИКОВ

ЗАНАТСТВО У ДОБА КРАЉА МИЛУТИНА / 149

МАРИНА ШТЕТИЋ

ГОЛИКЛИН – НЕПОЗНАТО МЕСТО БОРАВКА КРАЉА МИЛУТИНА
У ЛЕТО 1308. ГОДИНЕ / 161

ДЕЈАН С. РАДИСАВЉЕВИЋ

КРАЉ МИЛУТИН И ЊЕГОВО ДОБА У ИСТОРИЈИ, АРХЕОЛОГИЈИ
И НАРОДНОЈ ТРАДИЦИЈИ КРУШЕВАЧКОГ КРАЈА / 177

ЈАСМИНКА КУЗМАНОВСКА

ЈОШ ЈЕДНОМ О МЕСАЗОНУ: ЛЕКСИЧКИ ПРИЛОГ КА ТУМАЧЕЊУ
ВИЗАНТИЈСКЕ СЛУЖБЕ / 203

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

ТЕОДОР МЕТОХИТ И ЊЕГОВ УЧЕНИК НИЋИФОР ГРИГОРА НА
ДВОРОВИМА КРАЉА МИЛУТИНА И СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГ / 223

СНЕЖАНА Ј. МИЛОЈЕВИЋ

БОГООДАБРАНОСТ КРАЉА МИЛУТИНА У ЖИТИЈУ ДАНИЛА
ДРУГОГ / 243

СЛАВИЦА ВАСИЉЕВИЋ ИЛИЋ

КРАЉ МИЛУТИН У СИНАКСАРСКОМ ЖИТИЈУ ДАНИЛА ТРЕЋЕГ / 257

МАРИНА СТОЈАНОВИЋ

БОГОСЛОВСКА ПОЛЕМИКА ОКО РЕЦЕПЦИЈЕ ЛИОНСКЕ УНИЈЕ
У ИСТОЧНОЈ ЦРКВИ У ДОБА ПАЛЕОЛОГА - АРГУМЕНТИ
ПАТРИСТИЧКОГ ПРЕДАЊА / 271

ВЛАДИМИР АНТИЋ

КАРАКТЕРИСТИКЕ СРПСКОГ БОГОСЛУЖЕЊА И ПОЈАЊА НА
ПОЧЕТКУ ХИВ ВЕКА ПРЕМА НИКОДИМОВОМ ТИПИКУ / 287

СРБОЉУБ УБИПАРИПОВИЋ

ПОСЛЕДОВАЊЕ ОМИВАЊА НОГУ НА ВЕЛИКИ ЧЕТВРТАК У
ТИПИКУ АРХИЕПИСКОПА НИКОДИМА / 307

АНА РАШКОВИЋ

СЛУЖБА СВЕТОМ КРАЉУ СТЕФАНУ МИЛУТИНУ У РУСКИМ
БОГОСЛУЖБЕНИМ РУКОПИСИМА XVI–XIX ВЕКА / 319

НИКОЛА ЛУКИЋ

КУЛТ СВЕТОГ КРАЉА МИЛУТИНА: ЛИТУРГИЈСКО –
ИСТОРИЈСКА АНАЛИЗА / 335

MARIJA VASILJEVIĆ

HOLY KING MILUTIN – PROTECTOR OF “ALL SERBIAN AND
BULGARIAN LAND” / 351

ЈОВАНА СТАНОЈЛОВИЋ

ЛИКОВНО ОБЛИКОВАЊЕ СРПСКИХ КЊИГА У ВРЕМЕ
ВЛАДАВИНЕ КРАЉА МИЛУТИНА / 367

ALEX RODRIGUEZ SUAREZ

THE RELIGIOUS SOUNDSCAPE OF THE EARLY PALAEOLOGAN
AGE: WHAT WAS IT REALLY LIKE? / 397

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

О НОВЧАРСТВУ КРАЉА МИЛУТИНА / 413

ELIAS PETROU

THE XENON OF THE KING (KRALJ) STEFAN UROŠ II MILUTIN AN
IMPERIAL SCHOOL IN CONSTANTINOPLE OF THE 15TH
CENTURY / 429

THALIA MANTOPOULOU PANAGIOTOPOULOU

KING MILUTIN’S BUILDING ACTIVITY IN THESSALONIKI: THE
CHURCH OF TAXIARCHES AND ITS IDENTIFICATION WITH
THE HILANDAR METOCHION OF ST. GEORGE / 445

JASMINA S. ĆIRIĆ

BEYOND CONSTANTINOPLE: CONSTRUCTING ΧΩΡΑ IN THE
KING’S CHURCH OF STUDENICA / 466

DUBRAVKA PRERADOVIĆ

THE CONTRIBUTION OF GABRIEL MILLET TO THE RESEARCH OF
KING MILUTIN’S ENDOWMENTS / 489

DRAGANA LAZAREVIĆ

THE WEAPON OF HERITAGE: CONTESTED ARCHITECTURAL
AND ARCHAEOLOGICAL HERITAGE AS TOOLS OF IDENTITY
ENGINEERING / 515

СЊЕЖАНА ОРЛОВИЋ

МАНАСТИР КРУПА: ЗАДУЖБИНА ИЗ ВРЕМЕНА КРАЉА
МИЛУТИНА / 539

NICHOLAS JOHNSON

CONTINUITY AND CHANGE IN THE SACRED ART OF THE
RAMIFIED BYZANTINE EMPIRE / 559

САЊА Р. ПАЈИЋ – РОЗА Г. ДАМИКО

УМЕТНИЧКО-ИСТОРИЈСКЕ ВЕЗЕ КРАЈЕМ 13. И ПОЧЕТКОМ
14. ВЕКА: ЗАЈЕДНИЧКЕ ТЕМЕ У СРПСКОЈ И ИТАЛИЈАНСКОЈ
УМЕТНОСТИ / 581

GEORGIOS FOUSTERIS

CREATIVITY AND ORIGINALITY IN ICONOGRAPHIC PROGRAMS
OF THE EARLY PALEOLOGAN PERIOD / 609

SERCAN YANDIM AYDIN

RENAISSANCE BEFORE THE *RENAISSANCE*: HUMANLY ASPECTS
OF LATE BYZANTINE PAINTING. CASE: “THE ANASTASIS: AN
IMAGE OF LIBERATION AND RESURRECTION”, STUDENICA
MONASTERY / 629

ANA GRIZA

PORTRAITS OF UROŠ II MILUTIN AS A KING AND FOUNDER IN
SERBIAN MONUMENTAL PAINTING OF 14TH CENTURY / 649

BRANISLAV CVETKOVIĆ

ROYAL IMAGERY OF KING MILUTIN IN HISTORICAL CONTEXT
REVISITED / 667

TATJANA FEDOROV

THE PASSION CYCLE OF ST. GEORGE IN STARO NAGORIČINO – A
PARTICULAR ATTENTION ON THE ARTISTIC DESIGN ELEMENTS
AND THE PARTICIPATION OF THE BEHOLDER / 693

ELENA KOSTIĆ

THE PAINTER GEORGIOS KALLIERGIS IN THE SERVICE OF
KING MILUTIN. THE EXAMPLE OF THE CEMETERY CHURCH OF
CHILANDAR MONASTERY / 713

ANĐELA GAVRILOVIĆ

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE SCENE OF BAPTISM OF
CHRIST IN SERBIAN MEDIEVAL ART WITH SPECIAL INTEREST IN
THE CHURCH OF SAINT NIKITA NEAR SKOPLJE (AROUND 1324;
1484) / 733

Немања Петровић

ДАНАС СЕ ХРИСТОС У ВИТЛЕЈЕМУ ОД ДЈЕВЕ РАЂА ЗАПАЖАЊА
ИКОНОГРАФСКИХ ПОЈЕДИНОСТИ БОЖИЋНЕ ХИМНЕ КАО
ОДРАЗА ПОБОЖНОСТИ КРАЉА МИЛУТИНА / 763

Бојана Беук – Сергеј Беук

ПЛАШТАНИЦА КРАЉА МИЛУТИНА: МОТИВ ВАСКРСЕЊА У ЕРИ
ДИНАСТИЈЕ ПАЛЕОЛОГА / 781

Горан Максимовић

ЗАДУЖБИНЕ СВЕТОГ КРАЉА МИЛУТИНА У СРПСКИМ
ПУТОПИСИМА (КРАЈ 19. И ПОЧЕТАК 20. ВИЈЕКА) / 797

Јана М. Алексић

УМЕТНИЧКА ЕПОХА КРАЉА МИЛУТИНА У
КУЛТУРНОИСТОРИЈСКОЈ И ЕСТЕТИЧКОЈ ОПТИЦИ МИЛАНА
КАШАНИНА / 817

Наташа Тодоровић

МАЛА ПЛАНЕТА 1675 СИМОНИДА / 833

Бојана Беук

ДОКУМЕНТАРНИ ФИЛМ КАО ИЗВОР ОЧУВАЊА КУЛТУРНЕ
БАШТИНЕ: ЗАДУЖБИНЕ КРАЉА МИЛУТИНА У ПРОДУКЦИЈСКОЈ
ДЕЛАТНОСТИ РАДИО ТЕЛЕВИЗИЈЕ СРБИЈЕ / 849

УРЕДНИЧКО СЛОВО / 861

EDITORIAL NOTE / 863

АУТОРИ / CONTRIBUTORS / 865

СВЕТИ КРАЉ МИЛУТИН И ЊЕГОВО ДОБА:
ИСТОРИЈА, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Тематски зборник међународног научног скупа
„Краљ Милутин и доба Палеолога:
Историја, књижевност, културно наслеђе“,
Скопље 24 – 26. октобар 2021.

издавач

главни и одговорни уредник
протојереј ставрофор др Зоран Крстић

уредници издања
др Јасмина С. Ћирић
Презвитер др Србољуб Убипариповић

лектура текстова на српском језику
Негослав Јованчевић, Лазар Марјановић, Јелена Јеж

лектура текстова на енглеском језику
др Маријана Матић

коректура
Негослав Јованчевић, Лазар Марјановић

технички уредник
Дејан Манделц

штампа
ГРАФОСТИЈ, Крагујевац

тираж
1000

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

321.17:929 Милутин, српски краљ(082)
94(497.11)"12/13"(082)
94(495.02)"12/13"(082)
930.85(497.11)"12/13"(082)
930.85(495.02)"12/13"(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп „Краљ Милутин и доба Палеолога: историја, књижевност, културно наслеђе“ (2021 ; Скопље)

Свети краљ Милутин и његово доба : историја, књижевност, уметност : тематски зборник / Међународни научни скуп „Краљ Милутин и доба Палеолога: историја, књижевност, културно наслеђе“, Скопље 24 – 26. октобар 2021. = Holy King Milutin and his Age : History, Literature, Art : thematic Collection of Papers / The International Scientific Conference 'King Milutin and the Palaeologan Age: History, Literature, Cultural Heritage,' Skopje, October 24-26, 2021. ; [уредници издања Јасмина С. Ђирић, Србољуб Убипариповић]. - Крагујевац : Каленић, 2023 (Крагујевац : Гафостил). - 878 стр. : илустр. ; 21 cm

Тираж 1.000. - Обраћање његове светости Патријарха српског господина Порфирија учесницима међународног научног скупа „Краљ Милутин и доба Палеолога“; стр. 15-17. - Стр. 19-22: Воведен збор на међународниот научен собир "Краљ Милутин и доба Палеолога: историја, књижевност, културно наслеђе" одржан на 24 октомври 2021 год. / Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован. - Стр. 23-25: Предивни изданак из доброг корена / Јован, Епископ шумадијски. - Стр. 27-29: Поздравно слово / Зоран Ранковић. - Стр. 31-33: Уводно слово / Милутин Станчић. - Стр. 35-36: Уводно слово / Јевђа А. Јевђевић. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз радове. - Summaries; Сажети.

ISBN 978-86-6008-065-5

а) Милутин, српски краљ (1282-1321) -- Зборници б) Србија -- Историја -- 13в-14в -- Зборници в) Византија -- Историја -- 13в-14в -- Зборници

COBISS.SR-ID 125501961